

Co-teaching som indsats til fagligt løft

Få inspiration til at tilrettelægge, gennemføre og evaluere co-teaching

Dette materiale giver inspiration til, hvordan lærere og ressourcepersoner kan tilrettelægge og gennemføre co-teaching i grundskolen. Formålet er at styrke elevernes faglige udvikling.

Du kan i materialet finde eksempler fra skoler, der har konkrete erfaringer med at gennemføre intensive læringsforløb i undervisningen. Eksemplerne er anonymiserede, og skolenavnene er derfor opdigtede.

Materialet er udviklet i samarbejde med forsknings- og praksiseksperter. Den løbende involvering af praktikere har fokuseret på at gøre materialet så praksisnært og let omsætteligt som muligt. Involveringen af forskningsfaglige eksperter sikrer faglig soliditet og forskningsmæssig fundering.

God fornøjelse!

**BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET**
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

VIA University
College

KØBENHAVNS
PROFESSIONS
HØJSKOLE

RAMBØLL

Tilrettelæg, gennemfør og evaluér co-teaching

Co-teaching er, når to undervisere skaber inkluderende undervisning, der tilgodeser alle elevers muligheder for faglig og social deltagelse. Co-teaching kan bruges i alle fag og på alle årgange.

Før co-teaching forløbet

Inden I begynder at anvende co-teaching, er det vigtigt at overveje, hvilke faglige og sociale behov klassens elever har, hvor co-teaching kan være en del af løsningen. Co-teaching har sin styrke i at kunne håndtere en klasse med stor diversitet, så eleverne føler en ekstra støtte, som kan være afgørende for deres faglige præstation. I et co-teaching forløb bruges elevernes forskellighed aktivt med henblik på at styrke klassens relationer både eleverne imellem og mellem elever og lærere.

Inden I går i gang med selve co-teaching forløbet, skal I være opmærksomme på:

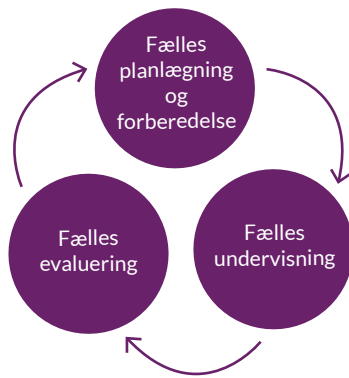
1. Lær metoden at kende

For at anvende co-teaching er det væsentligt, at I kender metoden, dens formål og strukturer. En tjekliste for co-teaching er, at disse kendetegn skal være til stede i samarbejdet:

- I er to undervisere sammen om at udvikle didaktikken ved, at I sammen planlægger, gennemfører og evaluerer undervisningen.
- I underviser klassen samtidigt.
- I har afklaret jeres forskelligheder og bruger aktivt hinandens forskelligheder og styrker.

- I ser elevernes forskellighed som en styrke og skaber en undervisning sammen, der rummer både fagligt og socialt set tilpas udfordrende rammer for alle elever i fællesskabet.
- I skaber læring for alle elever og jer selv.

CENTRALE KARAKTERISTIKA VED CO-TEACHING	
Elevgrupper 	Hele klassen
Alderstrin 	Alle
Varighed 	Fra en enkelt lektion, et kortere intensivt forløb til fast helårligt samarbejde afhængigt af formål
Fag 	Alle
Organisering 	Der er en fleksibel undervisningsform med to undervisere, der kan organiseres på række måder.
Opfølgning 	Der tilføjes en ekstra medarbejder til klassen, så klassens lærer underviser sammen med en anden lærer, pædagog, vejleder eller ressourceperson

Co-teaching er mere og andet end koordinering af undervisning. Det er også mere end at dele sine materialer og forløb med hinanden og mere end at have en ekstra lærer eller pædagog i klassen. Det er for eksempel ikke co-teaching, hvis:

- der er en "hovedlærer" + en kollega, som kommer "på besøg" i undervisningen
- den ene "går til hånd" i klassen med det, den anden har planlagt
- den ene underviser en gruppe elever fra klassen et andet sted, og I ikke har planlagt undervisningen sammen.

2. Afklar, hvem I samarbejder med

Det er vigtigt at afklare organiseringen af samarbejdet med jeres ledelse, før I går i gang. Co-teaching samarbejde kan organiseres i forskellige relationer, alt efter elevernes faglige behov og jeres formål med at anvende co-teaching:

- Mellem lærere og pædagoger (tværprofessionelt samarbejde).
- Mellem faglærere (for eksempel årgangens matematiklærere – monofagligt samarbejde).
- Mellem klassens/årgangens faglærere (tværfagligt samarbejde).
- Mellem interne/eksterne ressourcepersoner/vejledere og kollegaer (vejledningsmetode).

3. Definér rammen for samarbejdet

Afhængigt af formålet, elevgruppen og de fagprofessionelle kan co-teaching organiseres på forskellig vis:

- Et langvarigt fast co-teaching samarbejde.
- En kort fokuseret periode.
- En eller få lektioner om ugen.
- Alle timer i et fag.
- Co-teaching i alle klassens lektioner som bærende princip for inkluderende læringsmiljøer i klassen.

EKSPERTUDSAGN:

Co-teaching er både en organiseringsform, hvor der er flere fagprofessionelle i undervisningen, og samtidig også en pædagogisk kompetenceudviklingsmetode, hvor de to undervisere indgår et lærende samarbejde.

4. Skemalæg samarbejdet

I et co-teaching forløb er jeres mulighed for planlægning og evaluering en vigtig del. Det er afgørende, at I skaber rum i jeres skema til planlægnings- og evalueringsskemaer samt undervisningstimer. På planlægningsmøderne skal I udarbejde en forløbs- og lektionsplan og forberede undervisningen sammen. Her skal følgende spørgsmål afklares:

- Hvilke samarbejds mål fagprofessionelt og didaktisk opstiller vi for vores fælles læring og samarbejde?
- Hvad er elevernes behov og forudsætninger?
- Hvilke mål for elevernes læring opstiller vi?
- Hvilket indhold og hvilke arbejdsformer planlægger vi?
- Hvordan vil vi evaluere målene?
- Hvilke observationspunkter og data er relevante?
- Hvilke af de seks strukturer anvender vi?

5. Afstem forventninger

Når I indleder et samarbejde om co-teaching, er det vigtigt først at forventningsafstemme eller udforme en samarbejdskontrakt, hvor I opnår fælles forståelse af samarbejdets rammer, organisering og formål. Det er afgørende for et velfungerende co-teaching forløb, at der er etableret klare målsætninger for, hvordan samarbejdet skal foregå, samt hvilke overordnede tanker I har for elevernes udbytte. Begge parter skal føle et ejerskab for hele forløbet og være villige til at lære af hinanden samt tilpasse forløbet undervejs.

Som en del af aftalen skal der skabes en fælles tilgang til elevernes læring og adfærd. Det kan for eksempel overvejes, hvordan uhensigtsmæssig adfærd takles. I skal præsentere eleverne for jeres tilgang inden forløbets start, da fælles rammer kan være med til at skabe tillid.

TAG ET TJEK: ER DIT SAMARBEJDE 1+1=3?

Hvis I allerede har erfaringer med at være to i undervisningen, så gennemfør et samarbejds-tjek og se, om jeres samarbejde giver $1 + 1 = 3$, som er et ideal for co-teaching:

$1 + 1 = 1$

Det gør ikke den store forskel for eleverne, at der er en ekstra underviser. Potentialer bliver ikke sat i spil. Undervisningen skaber ikke bedre deltagelsesmuligheder for eleverne.
→ **Radiatorforholdet**

$1 + 1 = 2$

Der er flere deltagelsesmuligheder for eleverne, og den ekstra person gør en positiv forskel for læringsmiljøet. Der er mere variation og større differentiering.
→ **Koordineringsforholdet**

$1 + 1 = 3$

De to fagprofessionelle udvikler sig professionelt og skaber nye læringsmiljøer og deltagelsesmuligheder, som rækker ud over selve undervisningssituationen.
→ **Samskabelsesforholdet.**

Under co-teaching forløbet

Når I gennemfører forløbet, skal I overveje co-teaching strukturerne, da det har betydning for jeres roller og ansvar i den konkrete undervisning.

I kan tage udgangspunkt i nedenstående seks co-teaching strukturer. I undervisningen kan I bruge en eller flere forskellige strukturer både inden for en lektion og i løbet af et forløb. I et længere forløb over flere lektioner er det en god idé at veksle mellem flere strukturer, idet de alle rummer fordele og ulemper. Det er vigtigt at være opmærksomme på at variere holddannelse for at undgå stigmatisering og eksklusion.

1. Én underviser, én assisterer

Klassen bliver undervist samlet af den ene underviser, mens den anden underviser har fokus på at assistere i klassen. Fordelen er, at den anden underviser kan danne en tæt relation til elever, som har behov for ekstra støtte.

2. Én underviser, én observerer

Klassen bliver undervist samlet af den ene underviser, mens den anden underviser samler data om elevernes behov, eksempelvis hvor langt eleverne når med opgaverne. På den måde kan I undersøge, hvordan eleverne kan opdeles, når de andre co-teaching strukturer skal anvendes.

3. Stationsundervisning

Eleverne bliver opdelt i mindre grupper, der enten kan være opdelt heterogent eller ud fra elevernes faglige behov. Eleverne skifter mellem at arbejde selvstændigt og med en af de to undervisere. Fordelen er, at underviserne kan komme helt tæt på elevernes arbejde, og at der er mulighed for at give grupperne fagligt tilpassede opgaver.

4. Teamundervisning

De to undervisere er sammen om undervisningen. Den struktur kan for eksempel anvendes,

når et nyt tema skal præsenteres, eller der skal samles op på et forløb. Fordelen er, at både elever og undervisere får et fælles udgangspunkt for det faglige stof.

5. Parallelundervisning

Klassen bliver inddelt i to grupper med hver deres underviser. Fordelen er, at det kan skabe større tryghed for elever, som har udfordringer med at deltage, når hele klassen er samlet.

6. Alternativ undervisning

En lille gruppe elever bliver valgt ud, som får en anden undervisning end resten af klassen. Målet er at styrke enkelte elevers deltagelse eller faglige niveau. Gruppen kan indeholde både fagligt stærke og svage elever afhængigt af formål og indhold, som underviserne vælger.

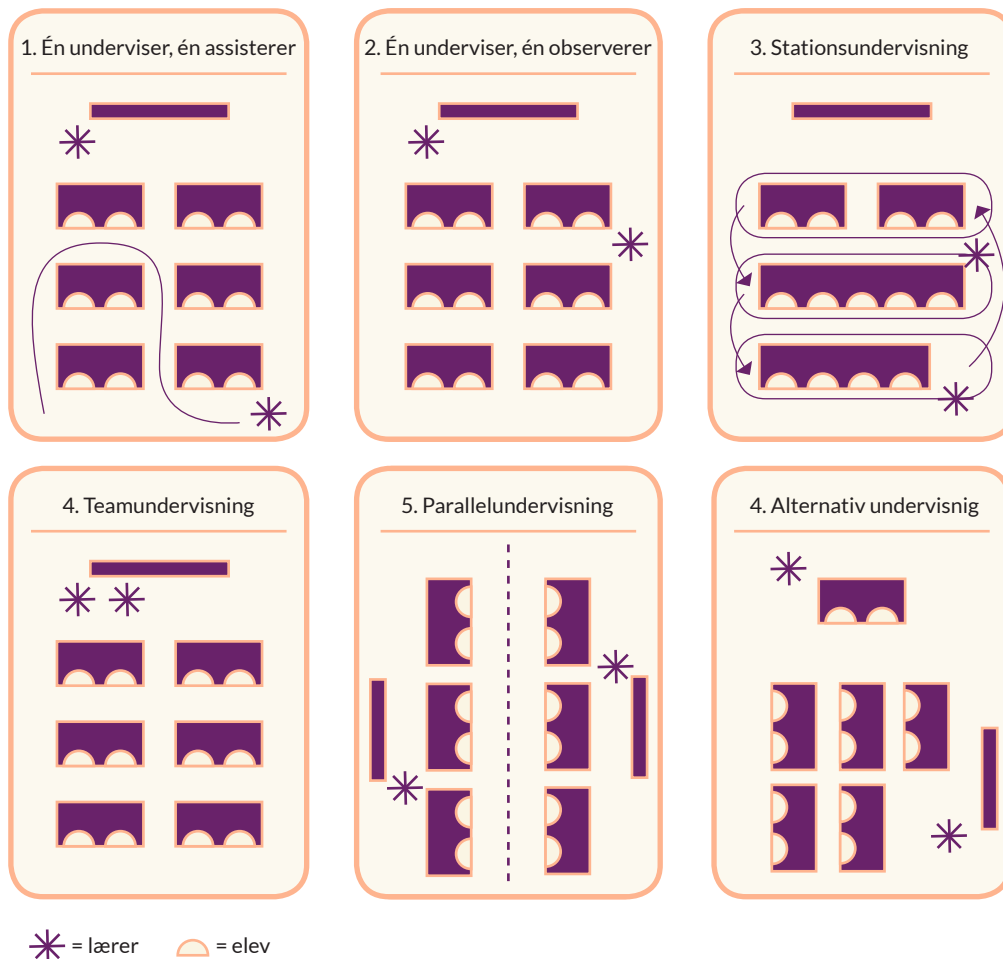
Evaluér undervisningen løbende

I et længerevarende co-teaching forløb er det vigtigt på forhånd aftalte evalueringsskemaer, men også løbende i selve undervisningen, i pauser og over mails. Det er vigtigt, at I er særligt opmærksomme på:

- at søge indsigt i elevernes læring og udbytte gennem forskellige datakilder
- at stille åbne, undersøgende spørgsmål til jeres undervisning og udforske jeres uenighed
- at belyse det, I har set, fra flere vinkler ved hjælp af spørgsmål som for eksempel: "Kan det tænkes, at...?", "Hvad hvis vi i stedet...?", "Hvad mon eleverne oplevede, da vi...?"

Det kan I sikre ved at drøfte følgende spørgsmål til jeres evalueringsskemaer:

- Hvad har vi lært?
- Hvad har vi set?
- Hvad har eleverne lært?
- Var undervisningen virksom for de mål, vi satte?
- Hvordan kan vi videreudvikle?
- Skal undervisningsplanen justeres?
- Hvordan fungerede vores samarbejde?

Efter co-teaching forløbet

Når jeres co-teaching samarbejde slutter, kan I afholde et afrundende møde. Det kan være relevant at inddrage jeres ledelse i dette møde. Formålet med mødet er at fastholde både jeres egen og elevernes læring, og at I vurderer, hvordan de nye deltagelsesmuligheder, der er skabt for eleverne, fastholdes og videreudvikles. I kan også vurdere, om der fortsat er behov for støtte i klassen. På mødet kan I drøfte og afklare:

- Hvad tager vi hver især med fra co-teaching samarbejdet?
- Hvad skal fastholdes og videreudvikles herefter?
- Hvordan skal vi fortsat følge elevernes udvikling på de områder, som forløbet har arbejdet med?
- Hvilken støtte eller hjælp er nødvendig for at fastholde indsatsen?
- Hvornår og hvordan følges op på indsatsen?

Mulighed for at inddrage elever fra co-teaching i online- og udendørsundervisning

Alle seks strukturer i co-teaching kan i princippet overføres til online undervisning. Dog må det forventes, at de fleste elever vil opleve, at det digitale format giver en afstand til de undervisende lærere, der kan påvirke muligheden for at opbygge relationer og dermed påvirke elevernes motivation for at deltage. Stationsundervisning, hvor eleverne er i mindre grupper, kan dog være en af de strukturer, som med fordel kan anvendes og bidrage til, at eleverne føler sig trygge ved at deltage i den digitale undervisning.

Det samme gælder ikke for udeundervisning. Her kan en udfordring være, at eleverne er mere i bevægelse og knap så fokuserede på de co-teachende lærere. I udeundervisningen vurderes det, at fx en parallelundervisning vil have stor relevans og anvendelsespotentiale.

Fortælling fra praksis

Et co-teaching forløb mellem matematiklærer og DSA-lærer giver eleverne bedre muligheder for faglig og social deltagelse

På Lindgrens Skole samarbejder en matematiklærer og en DSA-lærer om et co-teaching forløb over seks uger i alle matematiktimerne i 4. klasse. Sammen sætter de fokus på sprogbaseret matematikundervisning, der er målrettet elevernes forskellige behov.

På Lindgrens Skole er der i alle klasser elever, der har brug for en særlig støtte eller stilladsering. Det får eleverne med co-teaching, hvor der er et tydeligt fokus på stilladsering som en naturlig del af almenundervisningen. Skolen har de seneste år været optaget af, at vejledningsressourcer bliver brugt til at stilladsere eleverne i fællesskabet og i klasse miljøet. Co-teaching er på skolen en velafprøvet metode, som bidrager til at skabe et inkluderende læringsfælles-

skab, hvor der er fokus på at give eleverne ligeværdige deltagelsesmuligheder. Der er med andre ord allerede udviklet en grundkontrakt blandt skolens pædagogiske personale, der fungerer som et afsæt, når en vejleder indleder et co-teaching samarbejde med en lærer. Det er også rammen for det konkrete co-teaching samarbejde i matematik i 4. klasse, hvor Jakob er matematiklærer og Malene er vejleder og DSA-lærer.

?	
OM INDSATSEN	
Hvad er navnet på indsatsen?	Sprogbaseret matematikundervisning
Hvilke fag er indsatsen centreret omkring?	Matematik
Hvordan er indsatsen organiseret?	Co-teaching mellem DSA-lærer og matematiklærer i alle klassens fem ugentlige matematiktimer
Hvad er varigheden?	Seks uger
Hvilke(t) klassetrin?	4. klassetrin

En kontrakt for samarbejdet er fundamentet

Organiseringen af co-teaching forløbet og tildelingen af ressourcer sker på Lindgren Skolen i et samarbejde mellem ledelse og vejlederteam, som vurderer, hvilke klasser der har særlige faglige udfordringer. Et co-teaching forløb indledes altid med, at der indgås en såkaldt rammekontrakt. Rammekontrakten udarbejdes på et møde med afsæt i en kontraktskabelon, der bidrager til at sikre en klar forventningsafstemning og aftaler om roller og ansvar mellem lærer og vejleder. Et eksempel på en samarbejdskontrakt kan ses [her](#).

Lærernes fagligheder skal bringes i spil i planlægningen af undervisningen

Co-teaching samarbejdet mellem Malene, som er vejleder, og Jakob, der er matematiklærer i 4. klasse, indledes med et 2-timers planlægningsmøde. Se eksempler fra Malenes forløb [her](#).

På planlægningsmødet udarbejder Malene og Jakob først samarbejdskontrakten, og derefter går de i gang med at planlægge undervisningen. Deres mål er at styrke den sprogbaserede tilgang for hele klassen og få den sproglige dimension til at være mere tydelig i matematikundervisningen. De beslutter sig for to mål:

- Alle eleverne skulle kunne forstå og anvende fagord og nøgleord inden for statistik, brøker og procentregning, eksempelvis færre end, flere end, søjlediagram, osv.
- Alle eleverne skulle kunne koble nyt fagsprog til hverdagsprog, eksempelvis at gå fra at sige "to ud af tre" med hverdagsprog til at anvende fagbetegnelsen to tredjedele.

Sæt kreativiteten i gang – og sortér bagefter

Når kontrakt og målsætninger er på plads, gennemfører Malene og Jakob en kreativ brainstorm. I idéfasen er målet både at afdække idéer, der kan løse

den eller de konkrete udfordringer, og at undersøge, hvilke af de seks co-teaching strukturer, der matcher udfordringer og behov. I det konkrete forløb udforskede Malene og Jakob en række didaktiske spørgsmål:

- Hvor kan vi bedst gennemføre undervisningen? I klassen eller ude? Kan vi tegne på fliserne udenfor?
- Hvilke konkrete didaktiske redskaber kan vi med fordel anvende? Kan vi anvende visuel støtte til at skelne mellem hverdagsprog og fagsprog?
- Hvordan kan vi motivere eleverne? Kan det motivere eleverne, hvis de skal sortere slik?

Med vores co-teaching om sprog-baseret matematikundervisning bliver almenundervisningen bedre for alle, samtidig med at de elever, der har særlige behov, har fået langt bedre deltagelsesmuligheder og læringsudbytte.

- Malene, vejleder

Efter idéfasen bliver alle idéer sorteret efter aktivitetstyper, så de berører tale-, lytte-, læse- og skriveaktiviteter. Der bliver også sorteret i før-, under-, efter-aktiviteter, så lærerne kan rette opmærksomheden mod for forståelsesopgaver og sproglige forstærkningsopgaver. Først herefter træffer Malene og Jakob beslutning om, hvilke co-teaching strukturer de vælger at anvende og hvordan. Malene og Jakob bruger alle seks strukturer igennem hele forløbet. De vælger også at sætte fokus på stationsundervisningsstrukturen på en måde, hvor de kan få elevernes meget forskellige forudsætninger for hverdagsprog aktiveret, før de kobler matematiksproget på.

Deres overvejelser, valg og aftaler opsummeres og skrives ned i en undervisningsplan.

Gå i gang – og justér løbende

Efter de to timers forventningsafstemning og forberedelse går Malene og Jakob i gang med undervisningen. Efter første lektion mødes de og sikrer, at de er kommet godt i gang, men herefter foregår samarbejdet, justeringer og evalueringer på mails og i forbindelse med undervisningen. Efter de seks uger afslutter de med et evalueringsmøde, hvor de får talt om, hvad de hver især kan tage med videre fra samarbejdet. Jakob vil helt sikkert fortsætte med at arbejde med skabe forbindelser mellem hverdagsprog og fagsprog. Malene har taget nye matematikfaglige begreber og metoder med sig, som hun nu sætter i spil, når hun selv underviser nytilkomne i basisdansk.

Hvilke strukturer er bedst?

Malene ser kvaliteter i alle seks co-teaching strukturer. Der vil ofte være mulighed at bruge alle strukturer i et 6-ugers forløb med fem lektioner om ugen. Malene er meget begejstret for stationsundervisningen. Hun fortæller, at de i matematikforløbet brugte stationsundervisning på to forskellige måder. Den ene var den mest kendte, hvor eleverne rokerede mellem tre stationer hvert 20. minut, og hvor rækkefølgen derfor var underordnet:

- En selvkørende station, hvor eleverne sad med kendt stof.
- En station med fokus på sproget i matematikken, som DSA-læreren stod for.
- En station med fokus på en fagfaglig tilgang, som matematiklæreren stod for.

De fandt også på at bruge stationsundervisningsstrukturen på en anden måde. Her blev eleverne inddelt i tre grupper, som alle lavede den samme opgave i 20 minutter ad gangen.

- Først forforståelsesopgave, hvor eleverne brugte deres hverdagsprog.
- Så en opgave med en sprogbaseret tilgang til matematikkens metode.
- Til sidst en opgave, hvor fagsproget blev koblet på matematikken.

Her var det lærerne, der rokerede mellem de tre grupper, klassen var inddelt i. Alle grupper sad alene i en af perioderne, og på den måde kunne begge lærere fordybe sig med en lille gruppe ad gangen og målrette stilladseringen til eleverne i de tre grupper.

Gode råd fra Malene

1. Det er vigtigt, at ledelsen har prioriteret og struktureret samarbejdet, så der både er tid til at forberede og evaluere sammen. Det er blandt andet vigtigt, at ledelsen i den konkrete situation overvejer, om co-teaching samarbejdet skal omfatte alle fagets timer i en periode eller blot en mindre andel af timerne.
2. Lav et grundigt forarbejde med rammekontrakten, og skab et trygt og ligeværdigt samarbejds miljø. I kommer tæt ind på hinanden, og I kommer også til at se hinanden fejle, så I får brug for en god portion tillid.
3. Udarbejd en god undervisningsplan, hvor I sætter mål sammen, får jeres fagligheder i spil og opnår en tydelig fordeling af opgaver og undervisningsroller.
4. Lad alle elever opleve, at I er ligeværdige. Det kan I gøre ved, at I skiftes til at indlede timen, til at kalde ind efter pauser, til at blive og spise madpakker, til at observere, til at have assistentrollen ved introduktioner osv.
5. Variér de seks strukturer i løbet af forløbet og i den enkelte lektion, for de kan noget forskelligt. Brug observationsstrukturen og assistentrollen til at lære af hinanden, når I ser hinanden undervise. Brug stationsundervisning og alternativ undervisning til at kunne fordybe jer i elevernes læreprocesser og kunne differentiere i indhold og opgaver.
6. Bliv i klassen! Idéen med co-teaching er, at man ikke skal forlade lokalet, for det er formålet at skabe deltagelsesmuligheder for alle i klassens læringsfællesskab. Alle strukturer kan fungere fint i samme rum. Selvfølgelig kan man bruge tilstødende lokaler, uderummet eller gangen også ind imellem.
7. Pas på med at marginalisere ved at lave tre faste, niveaudelte hold. Alle elever skal være i grupper, hvor de har gode spejlingsmuligheder.
8. Dyrk alle de faglige og pædagogiske samtaler, som I får mulighed for, når I ser hinanden undervise. Ofte overleverer lærere ting til hinanden, når noget er gået skidt. Med co-teaching får I sammen øje på alle de faglige lykkestunder, når en elev pludselig fanger metoden, eller når I sammen mærker den intense følelse, når alle elever på én gang er opslugt af faget.

Fortælling fra praksis

Fællesfaglige forløb i naturfag med fleksible co-teaching strukturer

Fællesfaglige forløb i naturfag bliver styrket med co-teaching, da de forskellige fagligheder supplerer hinanden. Det skaber fællesfaglige forløb, der øger elevernes medindflydelse og styrker deres nysgerrighed.

Anders har linjefag og underviser i biologi og geografi, mens Tommy underviser i fysik/kemi og geografi. Sammen dækker de tre naturfag, som indgår i naturfagsundervisningen i udskolingen. De to lærere har det seneste år haft mulighed for at undervise i de fællesfaglige forløb i naturfag sammen. Med opbakning fra skolens ledelse, der opfordrer naturfagsteamet til at eksperimentere med organiseringen af undervisningen, har lærerne valgt at slå to klasser sammen. Det har de gjort for at skabe en højere grad af fællesfaglighed, hvor eleverne oplever, at overgangene mellem fagene bliver naturlige. For at styrke

elevernes faglige udvikling i fagene har de haft fokus på at give eleverne indflydelse på processen, og hvordan de skal nå de faglige mål, der er sat for forløbet. Det øger eleverne ejerskab af egen læring og kan samtidig styrke elevernes indsigt i, hvordan de lærer bedst. Deres samarbejde giver dem bedre mulighed for at differentiere undervisningen samt for at give eleverne mere sparring, feedback og lærerstøtte i en periode.

OM INDSATSEN	
Hvad er navnet på indsatsen?	Co-teaching i fællesfaglige forløb
Hvilke fag er indsatsen centreret omkring?	Naturfag (biologi, geografi og fysik/kemi)
Hvordan er indsatsen organiseret?	To lærere underviser sammen to klasser, der arbejder med et fælles projekt.
Hvad er varigheden?	Hele skoleåret.
Hvilke(t) klassetrin?	8. klassetrin

Sæt klare mål for undervisningen, og giv eleverne indflydelse på processen

Den første opgave for eleverne er at udvælge faglige temaer, som både er autentiske og aktuelle. Temaerne skal også indeholde faglige mål for de forskellige fag. For hvert fagligt tema skal der opstilles klare procesmål, som giver mulighed for at se, om eleverne er på rette vej. Planlægningen af undervisningen kan ske både fælles og hver for sig. Anders og Tommy har udarbejdet et fælles PowerPoint, som både indeholder fælles elementer og fagspecifikke elementer.

MÅLSÆTNINGER OG FEEDBACK PÅ FLERE NIVEAUER

Skeln mellem opgaveniveau og procesniveau.

De to lærere arbejder med mål og feedback på to niveauer: Opgaveniveau og procesniveau. De er opmærksomme på, hvilket niveau der er fokus på, og at eleverne skal have feedback på både opgavemål og procesmål.

Opgavefeedback er ofte konkret og lægger op til, at eleven erkender og retter fejl. Her kan elever og lærere have fokus på følgende:

- Opfylder elevens besvarelse de faglige succeskriterier, eleven fokuserer på?
- Kan noget i besvarelsen uddybes?
- Hvis noget er gået galt, hvorfor er det så gået galt?

Procesfeedback kan blandt andet have fokus på følgende:

- Hvilke strategier bruger eleven i sin besvarelse og er de hensigtsmæssige?
- Hvilken viden har eleven i relation til opgaven og er den tilstrækkelig?
- Er der andre redskaber tilgængelig, som eleven kan anvende i processen?

Tilpas løbende undervisningen til elevernes behov

De to lærere arbejder fleksibelt med to co-teaching strukturer: teamundervisning, hvor undervisningen varetages sammen, og stationsundervisning, hvor underviserne er i hver deres faglokale. Som hovedregel bliver undervisningen indledt med et fælles oplæg, der har til formål at skabe et fælles ståsted for både lærere og elever. Derefter arbejder eleverne videre med deres egne emner. Da undervisning er bygget op om elevernes projektarbejde, har Anders og Tommy udviklet gruppekontrakter, så eleverne løbende kan overveje, om de overholder de retningslinjer og når de mål, som de selv er med til at sætte for processen. Se skabelonen [her](#).

Gennem gruppearbejdet har Anders og Tommy mulighed for at differentiere undervisningen, så sparing med grupperne kan prioritere de dele af faget, som gruppen har vanskeligheder med. Det kan både være teoretisk indhold og praktiske udfordringer, som gennemgås med de enkelte grupper. Anders og Tommy er meget fleksible i forhold til elevernes valg af temaer. Det stiller løbende nye krav til dem, når eleverne bliver interesserede i helt ny problemstillinger.

Genbesøg, hvad der gik godt og mindre godt

Anders og Tommy er glade for at arbejde sammen og finder inspiration i både forskellige og fælles fagligheder. De opdager også løbende faglige områder, hvor de kan forbedre undervisningen. Et helt konkret eksempel er, at eleverne til eksamen ikke havde godt nok styr på, hvad antallet af målinger har af betydning for tolkningen af måleresultaterne. Derfor vil Anders og Tommy i de kommende forløb sikre, at de i løbet af forløbet har lavet forsøg med et stort antal målinger, som de skal diskutere teoretisk og afprøve i praksis. Det tætte professionelle samarbejde har gjort dem mere beviste om egne forbedringspotentialer i undervisningen, indblik i nye faglige perspektiver og andre tilgange til undervisning i klassen.

beredte elevpræsentationer. Eleverne kvitterer ligeledes for de praktiske og autentiske problemstillinger, der arbejdes med, ved at være aktive og deltagende. Det er Anders og Tommys vurdering, at der er mere overskud til at arbejde med autentiske problemstillinger, når de er to undervisere sammen om forberedelse, gennemførelse og evaluering.

For di vi er to sammen, kan vi improvisere, da vi ved, hvad den anden laver – det er ægte fællesfaglighed.

- Anders, en af de to lærere

Eleverne oplever ejerskab og engagement

Generelt oplever de et stort engagement blandt eleverne, hvilket eksempelvis viser sig i velfor-

Gode råd fra Anders og Tommy i udskolingen

1. Kast jer ud i samarbejdet, og vær ikke bange for at begå fejl.
2. Sørg for at give eleverne oplevelser i naturen, som de kan arbejde videre med i klassen.
3. Skab rammer, som bidrager til elevernes ejerskab og motivation.
4. Hav klare faglige mål for undervisningen, og følg op med feedback.
5. Tilpas løbende undervisningen, da alle klasser er forskellige.

Fortælling fra praksis

Et co-teaching forløb om læsning skaber fagligt løft og bedre deltagelsesmuligheder for alle

I 2. klasse arbejder læsevejleder Dorte tæt sammen med dansklærerne om et læseforløb, hvor eleverne får afprøvet og udviklet deres læsning med hjælp fra en læsemakker.

På Dortes skole arbejder de med at styrke indskolingselevernes generelle læseniveau. Derfor bliver Dorte tilknyttet indskolingsklasserne. Her bruger dansklærerne og Dorte co-teaching til at strukturere deres samarbejde. Forløbene varierer, om det foregår i 0., 1. og 2. klasse. I 1. klasserne arbejder Dorte med stationsundervisning, hvorimod de i 2. klasse anvender to forskellige co-teaching strukturer til arbejdet med et læseforløb. Her anvender Dorte og dansklærerne teamundervisning, når eleverne skal præsenteres for de faglige elementer. Her kan dansklæreren støtte Dorte i undervisningen, da hun ved,

hvordan eleverne allerede har arbejdet med læsning. Undervejs i forløbet bruger de også strukturen, hvor Dorte underviser og dansklæreren assisterer ved at støtte de fagligt svageste elever. Co-teaching muliggør, at det bliver fokus på særlige elever, uden at eleverne tages ud af klassen. Da materialerne er differentierede i sværhedsgrad, er der også udfordringer til de stærkeste elever.

OM INDSATSEN	
Hvad er navnet på indsatsen?	Co-teaching forløb om læsning
Hvilke fag er indsatsen centreret omkring?	Dansk
Hvordan er indsatsen organiseret?	Læsevejleder deltager som underviser i dansk i korte intervaller af 20 minutter tre gange om ugen
Hvad er varigheden?	Syv uger
Hvilke(t) klassetrin?	2. klasse

Forløbet har fokus på flydende læsning og fantastiske læsestrategier

Dorte gennemfører i tæt samarbejde med dansk-læreren et nøje planlagt og afprøvet forløb, som giver mulighed for, at alle eleverne udvikler deres læseevner. I knap syv uger har Dorte deltaget i danskundervisningen med et læseforløb omkring flydende/gentaget læsning af ca. 20 min. varighed tre gange om ugen. Se et overblik over forløbet [her](#). I forløbet sætter Dorte fokus på en måde at gribe læsetræning an på, og i undervisningen stilladserer hun, hvordan de forskellige læseforståelsesstrategier kan anvendes i undervisningen. Inspirationen er hentet fra bøgerne *Læseforståelsens fantastiske fire* og *Flydende læsning i praksis*.

Fordel rollerne klart og inddrag forældrene

Inden forløbet går i gang, holder Dorte og dansklæreren et møde om roller og forventninger til forløbet. Dorte har organiseret forløbet og har derfor det faglige ansvar og overblik over forløbets indhold. Læreren rolle er at sætte Dorte ind i klassens dynamik og hjælpe til med fordeling af eleverne i grupper. Den rollefordeling fortsætter ind i forløbet, hvor læreren har ansvaret for klasserumsledelsen, mens Dorte står for undervisningen i forløbet.

Skolen har valgt, at forældrene også skal inddrages i forløbet, og et brev bliver sendt rundt på forhånd, som beskriver forløbet og forventningerne til forældrene. Det er små overskuelige opgaver, som inddrager forældrene i processen. Se brevet [her](#).

Eleverne får en læsemakker

Når forløbet begynder, fordeler læreren i samarbejde med Dorte eleverne i tre grupper efter deres læsefaglige niveau. Hver gruppe får tekst, som tager

hensyn til deres niveau. Herefter bliver eleverne sat sammen med en elev, der har samme faglige niveau. I selve undervisningen bliver det derfor ikke fremhævet, at de er niveauopdelt, men alene at der er tre forskellige tekster, som forskellige par skal læse.

Dorte og dansklæreren vurderer fordelingen i grupper undervejs i forløbet, og vurderer, om alle er placeret rigtigt.

Der er valgt fire fokuspunkter ud, som der arbejdes med og undervises i igennem forløbet. I den første periode arbejdes der med "hvad tror du teksten handler om?", derefter arbejdes der med "Spørg til ord eller sætninger du ikke forstår", "Læs med indlevelse" og til sidst "genfortælling". De fire fokuspunkter danner udgangspunkt i fælles undervisning på klassen.

Eleverne får udleveret "dagens tekst". De læser hver især højt fra den for deres læsemakker i et minut. Teksten er derefter lektier hjemme. Her skal de læse hele teksten, og bagefter skal de læse højt fra den i ét minut. Når de har læsekursus igen, læser eleverne endnu en gang højt fra teksten for deres læsemakker i ét minut. Alle eleverne opnår at læse teksten højt fire gange selv og to gange, hvor de følger med, når deres læsemakker læser. På denne måde automatiseres elevernes læsning.

Det er vigtigt med løbende justering af forløbet og afsluttende evalueringsmøde

I forløbet arbejder Dorte med fælles evaluering i klassen, hvor eleverne evaluerer sig selv og med en overordnet evaluering. I elevevaluering begynder de med en fælles brainstorm i klassen om, hvad de har lært. På baggrund af den brainstorm vælger eleverne både noget, som de er blevet gode til, og noget som de gerne vil arbejde mere med. Til sidste bliver eleverne bedt om at dele deres selvevaluering med forældrene som afslutning på forløbet.

Derudover laver Dorte og læreren en fælles evaluering, hvor de kan genbesøge vigtige elementer fra forløbet, for eksempel rollefordeling og sammenhæng mellem forløbet og dansklærerens almindelige undervisning, og om der er elementer af forløbet, som skal videreføres i en eller anden form.

Både elever og forældre oplever, at forløbet er til at gå til

Dorte og indskolingen har gode erfaringer med forløbet, fordi det er overskueligt og nemt at gå til for alle parter. Både elever og forældre ved, hvad de skal gøre, og opgavernes omfang og niveau gør dem overskuelige. Opdelingen efter elevernes læseniveau gør, at der kan tages hensyn til elevernes udfordringer, og at alle derfor kan være med. Lærerne oplever ligeledes et inspirerende samarbejde og tager konkrete elementer fra forløbet videre i klassens arbejde med læsning.

Det er så nemt at sige: ”Læs 20 minutter hver dag”, men her kom faktisk en vejledning, og de [forældrene] vidste, at det var en forholdsvis kort intensiv indsats.

- Dorte, læsevejleder

Gode råd fra Dorte i indskolingen

1. Find en model for samarbejdet, som både lærer og læsevejleder er tryk ved.
2. Sørg for, at forældrene er med og har forståelse for, at processen understøtter deres barn.
3. Lad klasselæreren bruge tid med de elever, som har størst behov for støtte.

Hvis du vil vide mere...

Læs mere om metoden på emu.dk

<https://emu.dk/grundskole/dansk-som-andetsprog/organisering/co-teaching-som-led-i-et-vejledningsforloeb-i-dansk?b=t5-t16-t4584>

<https://emu.dk/grundskole/undervisningsmiljoe/tvaerprofessionelt-samarbejde-giver-nyt-blik-elevernes-og>

Se video med forklaring af de seks co-teaching strukturer

<https://www.youtube.com/watch?v=SgZ4Dwr6EDM&t=103s>

Find guide til co-teaching som vejledningsform her

<https://www.via.dk/efter-og-videreuddannelse/paedagogik-laering/professionelle-laeringsfaellesskaber/vaerk-toejer-til-arbejdet-med-plf>

Find bøger og forskning her

Friend, M. (2019): Co-teaching i praksis – samarbejde om inkluderende læringsfællesskaber, Dafolo

Højholdt, A. (2017): Co-teaching, samarbejde om læring, Hans Reitzels forlag

Hedegaard Hansen J (2019): Co-teaching, Aarhus Universitetsforlag.

Samarbejdskontrakt

Samarbejdskontrakten her er eksempel på en såkaldt rammekontrakt mellem to undervisere i et co-teaching forløb. Rammekontrakten handler om at afstemme forventninger, afklare rammer, skemastrukturer og etablere en tillidsfuld relation. Rammekontrakten udfyldes forud for planlægningen af selve undervisningen og er således mere overordnet end undervisningsplanen. Nedenfor ses først en udfyldt kontrakt. Derefter følger en tom skabelon.

Eksempel på rammekontrakt - Co-teaching forløb mat/DSA:

Involverede	... (matematiklærer) ... (DSA-vejleder) ... (klasse)	
Formål	I højere grad inddrage og synliggøre den sproglige dimension i matematikundervisningen og derved styrke alle elevers deltagelsesmuligheder	
Periode	6 uger, 5 lektioner pr. uge	Mandag: 10:00-11:30 Tirsdag: 10:00-11:30 Torsdag: 12:00-12:45
Møder og kommunikation	Formøde + kontraktering - 60 min (uge 1)	Mødelokale 1
	Fælles planlægningsmøde - 60 min (uge 1)	Mødelokale 1
	Undervisning (uge 2-7)	Klasselokalet
	Statusmøde efter første undervisningsgang - 30 min (uge 2)	Mødelokale 1
	Justeringer, kommentarer, opklarende spørgsmål, observationer undervejs (uge 2-7)	Mail og klasselokalet
	Evalueringsmøde - 60 min (uge 8)	Mødelokale 1
Ansvarsområder	Lærer: information til forældrene, gruppedannelse, læringsgruppe og stationsgrupper, kopiark (mapper, slide intro til statistik og diagrammer, skabeloner (søjlediagrammer og cirkeldiagrammer)	
	Vejleder: forforståelse (samtaleark), Fokusord (til væg og mappe), Sprogpilen (ordkort), Kahoot	
Forventningsafklaring - drøftelsepunkter	Et godt samarbejde er... God undervisning er... Jeg kan bidrage med? Jeg forventer af dig? Du kan forvente af mig... Jeg glæder mig til... Jeg er nysgerrig på... Jeg ser udfordringer i... Jeg håber, forløbet giver...	

Udfyld din egen rammekontrakt

Involverede		
Formål		
Periode		
Møder og kommunikation		
Ansvarsområder		
Forventningsafklaring - drøftelsepunkter		

Gruppekontrakt

Gruppekontrakten er en forventningsafstemning, hvor I aftaler jeres måde at samarbejde på. Gruppekontrakten laves altså inden, I starter det egentlige projektarbejde.

Navne på deltagere i gruppen kan skrives her: _____

1. Forventninger

Det kan være en god idé at sætte ord på forventningerne til projektarbejdet og til hinanden.

Nedenstående spørgsmål kan bruges til at opnå åbenhed og enighed om gruppemedlemmernes forventninger. Prøv at tage nogle runder, hvor I på skift giver jeres mening til kende:

- Hvad er en god gruppe?
- Hvor vigtigt er det faglige for jer?
- Hvor vigtigt er det sociale for jer?
- Hvor meget tid vil I bruge på hjemmearbejde?
- Hvad er det bedste ved at arbejde i en gruppe?
- Hvornår kan det være svært at få et gruppearbejde til at fungere?
- Hvad gør I, hvis et gruppemedlem ikke overholder jeres aftaler?
- Hvad glæder I jer mest til ved projektarbejdet?

2. Kontrakt

Når spørgsmålene er diskuteret, og der er opnået enighed om gruppens forventninger, kan I udarbejde en egentlig gruppekontrakt. I gruppekontrakten kan der eksempelvis opstilles en slags "10 bud" for arbejdet med projektopgaven (måske I nøjes med færre bud, hvilket også er fint).

3. Specifikke aftaler

1. Alle skal deltage aktivt i gruppearbejdet. Det gør vi ved at...
2. Alle møder friske op til aftalt tid
3. Vi afslutter hver dag med at...
4. Hvis der bliver konflikter...
5. Vi skal vide, hvad alle i gruppen laver
6. Vi overholder tidsplaner ved at...
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Læsekursus på 2. årgang

Kurset bygger på flydende læsningsprincippet. Eleverne inddeles i tre grupper efter, hvor godt de læser. På den måde læser de tekster på deres eget niveau. Teksten læses i skolen, hjemme og i skolen igen. Der vil være fire forskellige fokusområder: Overskriften, ord jeg ikke kender, tegn i teksten, genfortællingen Kurset strækker sig over 7 uger.	Uge 1	Her introduceres forløbet der læses 2 gange
	Uge 2-6	Her kommer jeg tre gange hver uge
	Uge 7	Evaluering, som kan bruges ind i min uddannelse

Inden kursusstart holder vi møde, undervejs holder vi statusmøder, hvis der er brug for flere og vi evaluerer efterfølgende.

Jeg har forældrebrev, som sendes ud, men det er nok en god idé at nævne, at der kommer læsekursus og der vil være lektier fra gang til gang.

Flydende læsning

"De der læser flydende har nogle fælles karakteristika. De læser ubesværet og hurtigt- og læser de højt for andre, så er oplæsningen udtryksfuld. Læseren har altså udviklet evnen til at genkende ordene automatisk og præcist og kan ved oplæsning, tilføje den rigtige frasering og intonation. Man kan høre at læseren forstå det læste". (Fra Flydende læsning i praksis. Præcis, hurtig og udtryksfuld læsning af Gertrud M.R. Brandt).

Flydende læsning handler om:

- Præcis afkodning
- Hastighed
- Forståelse
- Prosodi (udtryksfuld personlig oplæsning)

Møder før, under og efter forløbet

Opstartsmøde

- Introduktion til forløbet
- Rollefordeling
- Inddeling af elever i læsegrupper og makkerpar
- Forældrebrev
- Besked til forældre, når deres barn ikke får læst
- Placering af kursus i skemaet
- Evt.

Statusmøde (et til to møder)

- Hvordan går det?
- Er der makkerpar, der skal ændres?
- Er der nogle der skal læse lettere eller svære tekster?
- Er Der noget i undervisningen der skal være tydeligere?
- Hvordan skal eleverne evaluere?

Evalueringssmøde

- Hvad siger eleverne om kurset?
- Forældrebrev
- Hvordan følger I op i dagligdagen?
- Hvad kunne laves bedre i de kommende år?
- Er der elever, vi skal have særlig fokus på fremover?

Brev til forældre om læsekursus i 2.A

I den kommende tid vil vi gerne sætte fokus på læsning i 2.A med et læsekursus. Forløbet bygger på læseundervisningsmetoden om gentaget læsning. Som er bygget op på følgende måde. Alle elever bliver sat sammen i læsemakkerpar. De får udleveret en læsemappe, hvor deres læselektier vil være.

1. Eleverne får udleveret deres læsetekst
2. Læsemakkerparrene læser teksten højt for hinanden i et minut (dvs. to gennemlæsninger)
3. Hjemme læser jeres barn teksten højt for jer. Først læses hele teksten, derefter så langt jeres barn kan nå på ét minut (to gennemlæsninger)
4. I skolen læser læsemakkerparrene igen teksten højt for hinanden i ét minut (to gennemlæsninger)
5. Ny læsetekst udleveres og læses efter sammen princip

Nogle børn kan tro, at det gælder om at læse hurtigst, men det er indlevelsen og forståelsen, der er vigtigst.

Undervejs vil vi have forskellige fokuspunkt som overskriften, tegn i teksten (punktum, spørgsmål osv.) og genfortælling. Det vil I høre nærmere om.

Vi har læsekursustimer følgende dage: tirsdag, onsdag og fredag

Vi opfordrer til, at I vil prioritere denne læselektie højt i de næste seks uger. Det vil helt sikkert give jeres barn en oplevelse af at blive en bedre læser.

Med venlig hilsen
Pia og Dorte (læsevejleder)

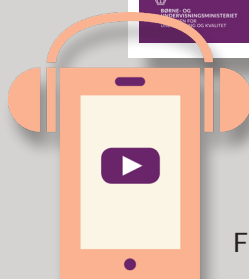
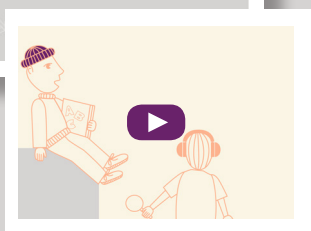
Du står med en del af en samlet inspirationspakke

Et inspirationskatalog

Fire understøttende materialer

Publikationen er udarbejdet af Rambøll Management Consulting, Københavns Professionshøjskole og VIA University College for Børne- og Undervisningsministeriet.

Grafisk tilrettelæggelse: Rambøll Management Consulting

Maj 2021